

DHO

Kompendie til dansk

Danmarks kolonitid i Dansk Vestindien

af Introduktion til naturens og folkerettens kundskab

(1716/1734)

[...] thi i det ord *menneske* holdes for at være nogen værdighed, og er det kraftigste bevis man fører mod dem der foragter andre: "Jeg er et menneske lige såvel som du." Og som den menneskelige natur tilegnes alle mennesker lige meget, så følger derpå at enhver bør at agte et menneske som det der af naturen
5 er ham ligt.

[...] Men sådan lighed består mest deri at ethvert menneske må rette sig efter den naturlige lov, hvilken tilsteder* ingen at gøre en anden uret fordi han har des flere sindets og legemets gaver, og at vi er alle mennesker og de menneskelige vilkår og skrøbelighed undergivne*.

10 [...] Af dette alt sammen kan man se at de gamle grækere mening må forkastes, hvorved en del mennesker holdes for af naturen at være trælle*, hvilket strider lige mod den naturlige lighed.

[...] Trældoms stand er derfor ej naturlig, og tilskrives alene menneskets påfund den forskel mellem trælle og frie. Derfor beskrives samme stand således i Romer-retten*: Trældom er indført af Folke-retten, hvorved en mod
15 naturen underkastes en andens herredømme.

*
tilstede: tillade

*
undergiven:
underlagt

*
trælle: slaver

*
Romer-retten:
betegnelsen
for et af de
vigtigste vestlige
retssystemer som
udsprang af det
romerske rige i
antikken og den
tidlige middel-
alder

Efterlysninger og salgsannoncer i dansk- vestindiske aviser

(1770-1771)

R U N A W A Y,
From the Subscriber,
A NEGROE WENCH named Maria, formerly the property of Mr. Patrick Haynes, about six and twenty years of age, with a remarkable small face, and two or three scars on each side of her cheeks, and has got a mulatto child in her arms; is well known on Bethlehem estate, and supposed to be harboured by one SAMUEL PURCIVALL. Any person or persons that will deliver the said Negroe wench to the subscriber hereof shall receive One Hundred Pieces of Eight.
JAMES SCOTT.

The Royal Danish American Gazette,
10.4.1771:

Bortløben. En negertøs kaldet Maria, tidligere mr. Patrick Haynes' ejendom, omkring seksogtyve år gammel, med et bemærkelsesværdigt, lille ansigt og to eller tre ar på hver side af sine kinder, og som har et mulatbarn i armene. Er kendt på Betlehem-ejendommen og forventes at blive skjult af en Samuel Purcivall. Enhver person eller personer, som bringer den omtalte negertøs til hendes ejer, skal modtage en dusør på et hundrede sølv-dollar. *James Scott.*

STRAYED AWAY,
From Mr. HARDUNG's Estate, in the West-End Quarter, the 19th of this instant,
A NEW NEGROE BOY, between 10 and 11 years of age, was purchased out of Mr. Farrel's last cargo. Said Boy has a very large navel, and had on when he went away a pair of new Osnaburg trowsers. Mr. HARDUNG will be infinitely obliged to the Gentlemen purchasers of the above mentioned cargo to make an enquiry on their respective estates, as probably he may be harboured by some of his countrymen.
N. B. Whoever brings said Negroe Boy to his Master, or the Collector at Bais-End, shall be handsomely rewarded.

The Royal Danish American Gazette,
25.7.1770:

Bortløben fra mr. Hardungs ejendom, i West-End-kvarteret. En ny negerdreng, mellem 10 og 11 år gammel, købt ud af mr. Farrells sidste last. Den omtalte dreng har en meget stor navle og havde, da han løb bort, et par nye lærredsbukser på. Mr. Hardung vil være uendeligt taknemmelig over for de herrer, der har købt af den ovenfor nævnte last, hvis de vil foretage en undersøgelse på deres respektive ejendomme, eftersom han formentlig har søgt tilflugt hos nogle af sine landsmænd.

Just imported from the Windward Coast of Africa, and to be sold on Monday next, by

Messrs. Kortright & Cruger,

At said Cruger's Yard,

Three Hundred Prime

S L A V E S.

The terms will be made known at the place of sale.

Jan. 23, 1771.

The Royal Danish American Gazette,
26.1.1771:

Lige importeret fra Elfenbenskysten i Afrika og til salg den kommende mandag af Kortright og Cruger, i omtalte Crugers gård, tre hundrede førsteklases slaver. Betingelserne vil blive bekendtgjort på salgsstedet.

R U N A W A Y,
From **RASMUS KRABBE,**
TWO NEGROES;
ROSE, an Ebbo, about five feet high, with her child, a sucking boy. **CHRISTINNA,** a girl, about four feet high. Whoever will apprehend said Negroes, and bring them to said KRABBE, shall receive as a reward Six Pieces of Eight for each. All persons are forbid harbouring or employing said Negroes, under the penalty of the law.

St. Croix, July 30, 1770.

The Royal Danish American Gazette,
1.8.1770:

Bortløben, fra Rasmus Krabbe. To negre, Rose, en ibo, omkring 152 centimeter høj, med hendes barn, en diende dreng. Christinna, en pige, omkring 122 centimeter høj. Den person, der pågriber de omtalte negre og bringer dem til omtalte Krabbe, vil modtage en dusør på seks sølv-dollar. Alle personer forbydes at skjule eller ansætte de omtalte negre, som loven foreskriver.

R U N A W A Y,

From the Subscriber,

A NEGROE WENCH, of the Ebbo country, named **SUE,** of a yellow complexion, about 30 years of age, and speaks bad English. She took her child away with her. They formerly were the property of the heirs of **PETER WILCOX.** Whoever will bring said Negroes wench and child to their master in Bass-End, or send them to the Fort in Christianstad or Frederikstæd, shall receive Eight Pieces of Eight reward.

PATRICK KERMOTT.

Oct. 6, 1770.

The Royal Danish American Gazette,
6.10.1770:

Bortløben: En negertøs, fra Ibo-landet, kaldet Sue, med en gul hud, omkring 30 år gammel, og taler dårligt engelsk. Hun tog sit barn med sig. De tilhørte tidligere arvingerne efter Peter Wilcox. Den, der bringer den omtalte negertøs og hendes barn til deres herre i Bass-End, eller som sender dem til fortet i Christianstad eller Frederikstæd, skal modtage otte stykker sølv-dollar i belønning.

Patrick Kermott.

[Ten Pieces of Eight Reward.]
R U N A W A Y,

From **DAVID M'FARLANE,**

A NEGROE MAN, named **PERO,** about 5 feet 8 inches high, well set, and speaks good English. He has a wife on the estate rented by the late Mr. ISAAC PALMER at the North-side, and his Master has reason to suspect he keeps there. Any person who will apprehend and bring the said Negroe to his Master shall receive the above reward. All masters of vessels and others are hereby forbid harbouring said Negroe, or they may expect being prosecuted according to law.

Feb. 2, 1771.

The Royal Danish American Gazette,
2.2.1771:

Dusør på ti sølv-dollar. Bortløben, fra David McFarlane. En negermand, kaldet Pero, omkring 173 centimeter høj, og taler godt engelsk. Han har en kone på den ejendom, der var udlejet til den afdøde mr. Isaac Palmer, på nordsiden, og hans herre har grund til at tro, at han opholder sig der.

N.F.S. Grundtvig (1783–1872)

Danmarks Trøst

Langt høiere Bjerger saa vide paa Jord
Man har, end hvor Bjerg kun er Bakke;
Men gjerne med Slette og Grøn-Høj i Nord
Vi Dannemænd tage til Takke;
5 Vi er ikke skabte til Høihed og Blæst,
Ved Jorden at blive, det tjener os bedst!

Langt kønnere Egne, vil gerne vi troe,
Kan Fremmede udenlands finde,
Men Dansken har hjemme, hvor Bøgene gro
10 Ved Strand med den fagre Kjær-Minde,
Og deiligst vi finde, ved Vugge og Grav,
Den blomstrende Mark i det bølgende Hav!

Langt større Bedrifter for Ære og Sold,
Maaske saa Udlærding man øve,
15 Omsonst dog ei Danemænd førde i Skjold,
Med Hjerterne Løve ved Løve;
Lad Ørne kun rives om Jorderigs Bold!
Vi bytte ei Banner, vi skifte ei Skjold!

Langt klogere Folk er der sagtens om Land,
20 End her, mellem Belter og Sunde,
Til Huus-Behov dog vi har Vid og Forstand,
Vi vil os til Guder ei grunde,
Og brænder kun Hjertet for Sandhed og Ret,
Skal Tiden nok vise: vi tænkte ei slet!

25 Langt højere, ædlere, finere Sprog
Skal findes paa Fremmedes Tunge,
Om Høihed og Deilighed Danemænd dog
Med Sandhed kan tale og sjunge;
Og træffer vort Modersmaal ei paa et Haar,
30 Det smelter dog mere, end Fremmedes slaaser.

Langt mere af Malmen: saa hvid og saa rød
Fik andre i Bjerg og i Bytte,
Hos Dansken dog findes det daglige Brød
Ei mindre i Fattig-Mands Hytte,
35 Og da har i Rigdom vi drevet det vidt,
Naar Faa har for meget og Færre for lidt.

Langt ædlere Konger med Landsfader-Navn
Maaskee kan engang man opdage;
Men Ætten i Leire og i Kjøbenhavn
40 Dog spørger endnu om sin Mage;
Thi prise vi Stammen af Skjold og af Dan!
Gid immer den blomstre i Fædrenes Land!

Langt høiere Ros over herskende Drot
Man hørde fra Fremmedes Tunger;
45 Men Spørgsmaal: Om altid det meendes saa godt,
Som her, Naar hver Dannemand sjunger!
Vor Fredrik! Han vordé som Duen saa hvid!
Hans Alder høiloves som Fredegods Tid!

THORKILD HANSEN

af Slavernes øer

(1970)

Suhm måtte kort efter forlade guvernørposten på grund af sygdom, men hans efterfølger var ikke mindre agtpågivende over for faren, der lurede på St. Jan. Den nye guvernør havde flere personlige grunde til at holde særligt øje med udviklingen på den lille, afsides ø. I maj 1733 forbød han planterne* at affyre deres geværer efter solnedgang uden gyldig grund. Der var efterhånden ophebet så meget sprængstof derovre, at et tilfældigt flinteskud i mørket kunne udløse eksplosionen. Den nye guvernør vidste, at der nu var 1087 slaver på St. Jan mod kun 208 hvide. Han vidste, at tallene for St. Thomas udviste en endnu større forskel til gunst* for de sorte. Noget måtte der gøres. Det var ikke nok med tilfældige forbud snart mod det ene, snart mod det andet. Slaveriet var et spørgsmål om jura, et spørgsmål om at holde rettergang. Så besluttede han at tage fat.

Denne mand hed Philip Gardelin. Han var et oprigtigt kristent menneske, men ikke en religiøs fanatiker og slet ikke en eventyrer som Jørgen Iversen. Han var heller ikke en stor plantageejер som de fleste af sine forgængere eller en højtstående militærperson som resten af dem. Philip Gardelin kom fra en beskeden fransk emigrantfamilie. Han var begyndt fra bunden af. Han havde været noget på et kontor. Han kunne fransk. Han havde ordenssans. Så gjorde kompagniet ham til bogholder på St. Thomas, og siden havde den pertentlige tyndlæbede mand tålmodigt tjent sig op gennem graderne. Philip Gardelin var blevet overkøbmand. Derefter kasserer. Derefter pakhusforvalter. I 1716 havde han giftet sig med en ældre kone ved navn Barbara, og to år senere fik de sønnen Jacob. Barbara havde været gift to gange før, gennem sit ægteskab med hende kom Philip Gardelin i familie med flere ansete plantere.

I sit første ægteskab havde Barbara en datter Birgitta, der var blevet gift med en landfoged, som hed Soedtmann. Birgitta havde også børn, blandt andet en pige, som hed Helena, og en dreng, som var døbt Hans Philip Gardelin Soed-

*
planter: plantage-
ejer

*
gunst: fordel

*
Jørgen Iversen:
den første
guvernør på
St. Thomas, fra
1671-1681, og
i den forstand
den egentlige
grundlægger af de
dansk-vestindiske
kolonier

*
pertentlig: over-
drevent omhygge-
lig og ordentlig,
med fx udførelsen
af en opgave

mann. De levede alle på St. Jan. I sit andet ægteskab havde Barbara været gift med planteren Hans Krøyer, med hvem hun havde sønnen Peter. Den unge Peter Krøyer var også blevet planter. Hans plantage lå ligeledes på St. Jan.

Barbara døde i 1731. Philip Gardelin sørgede over hendes død, men mente siden, at Herren havde været hende nådig og skånet hende for meget.

Gardelin var på dette tidspunkt avanceret til pakhusforvalter, og året efter var det, at direktionen i København "gandske uformodentlig*" gjorde ham til guvernør. Egentlig ville han efter hustruens død hellere have været hjem til Danmark, og han betingede sig, at han kun skulle blive to år på posten. Direktionen accepterede, Suhm var syg, man stod og manglede en mand, og Gardelin var godt inde i sagerne på det røde fort*. De mægtige plantere accepterede ham også. Han var en af de lidt ubetydelige og farveløse skikkelser, man altid kan blive enige om, og desuden ville manden jo kun være guvernør i to år. Det kunne der ikke ske noget ved.

Philip Gardelin fik overstået de to år på guvernørposten, han kom hjem til Danmark igen, han endte fredeligt sine dage som brygger på Christianshavn. Han kunne tappe øl, som han kunne tappe blod, og omvendt. Han var ikke nogen farlig, endsige ondsindet natur. Han var embedsmand. Han var en god kontorchef. Han forenede i sin ulastelige person kontoristens* fornemmelse for tal med embedsmandens respekt for paragraffer. Han var den første, der forstod, at nogle få hundrede hvide ikke kunne holde seks tusinde negre stangen* med tilfældige, mere eller mindre panikagtige foranstaltninger. En maroon-jagt* hver andet eller hvert tredje år efterfulgt af en lodtrækning om, hvem der var mest skyldig, sådan bøjedede man ikke nakken på en modstander, der var ti gange så stærk som én selv. Jørgen Iversen havde været inde på det rigtige, man kunne ikke holde slaver uden at holde rettergang, det var et spørgsmål om jura, terroren måtte sættes i system, nedfældes i klare, enkle paragraffer, som både hvide og sorte kunne forstå. Der måtte udarbejdes en permanent og entydig straffelov for negrene. Få måneder efter, at Philip Gardelin havde tiltrådt guvernørposten, rantes Øerne på ny af misvækst på grund af tørke og insektangreb, i august kom en orkan til og ødelagde de majsmarker, hvor man hentede slavernes føde, hungersnøden trueede, det var sidste øjeblik, hvis man ville forhindre nye uroligheder. I den samme måned satte Philip Gardelin sig til arbejdet.

Det var i 1733. Hjemme i Danmark var Holberg færdig med at skrive sine komedier og Brorson begyndt på at skrive sine salmer, munterheden blev afløst af den strenge pietisme*, og Christian den Sjette havde siddet på tronen i tre

*
uformodentlig:
uventet

*
det røde fort:
Fort Christian på
Sankt Thomas

*
kontorist: en der
er ansat på et
kontor

*
holde stangen:
holde nede

*
maroon: bort-
løben slave

*
pietisme: en
kristen bevægelse
med vægt på
fromhed

år. Det var det år, den fromme konge "i den hellige Trefoldigheds Navn" købte øen St. Croix af Frankrig for 164.000 rigsdaler. Det var det år, brødrene fra Herrnhut begyndte at missionere blandt slaverne, for at de kunne lære Hans Majestæts Gud, den eneste sande Gud, at kende. Og det var det år, Gardelin udstedte sit berømte reglement.

Hans nye forordning erstattede alle tidligere slavelove, og så sent som i 1791 siger guvernør Høst, at der stadig bliver dømt efter den i retssalene på De dansk-vestindiske øer. I langt den største del af de danske slavers historie var Gardelins reglement den grundlov, der fastlagde, hvad de ikke måtte, og hvad der skete dem i tilfælde af overtrædelser. Det blev udstedt den 15. september, og de 19 korte paragraffer havde følgende ordlyd:

§ 1

Hovedmænd for bortløbne eller bortløbende Negre skulle knibes 3 Gange med gloende Jern og derefter hænges.

§ 2

Medskyldige i et Complot skulle miste et Been, med mindre Ejerne ville pardonner* dem med at miste et øre og faae en Lussing af 150 Slag.

§ 3

Medvidere i et Complot, og som ikke aabenbare det for en Blank, skulle brændemærkes i Panden og gives 100 Prygl.

§ 4

Den, som angiver noget Complot af Negre, skal nyde 10 Pjastre* for hver skyldig funden Neger, og hans Navn forties.

§ 5

8 Dages Maroner* skulle straffes med 150 Slag, 12 Ugers Maroner skulle miste et Been, og 6 Maaneders Maroner have forbrudt* deres Liv, med mindre deres Mestere ville pardonner dem med det ene Been.

§ 6

En Neger, som har stjaalet for 4 Rigsdalers Værdie, skal knibes og hænges. Smaa Tyverier skulle straffes med Brændemærke i Panden og fra 100 til 150 Slag.

*
pardonner:
undskylde

*
pjaster: gammel
dansk møntfod

*
maron: bortløben
slave

*
forbryde: miste

§ 7

Slaver, som hæle Tyvekoster, eller ere Medvidere* derom, skulle brændemærkes og have 150 Slag.

§ 8

De, som hæle Maron-Negre skulle straffes ligeledes.

§ 9

Den Neger, som i Onde løfter sin Haand mod en Blank, eller truer ham, eller
10 giver ham knubbede Ord, skal uden Naade knibes 3 Gange og derefter hænges,
om den Blanke det forlanger, hvis ikke, da skal han miste sin Haand.

§ 10

En retskaffen* Blanks Vidne skal være nok imod en Neger, og om der var For-
15 modninger i Sagen, maae Negren sættes paa Tortur.

§ 11

En Neger, som kommer en Blank i Møde paa Vejen, skal gaae til Side og staae
stille, indtil den Blanke er passeret ham forbi under Straf af en Lussing af den
20 Blanke.

§ 12

Ingen Slave maae sees i Byen med Stok eller Kniv, ej heller maae de dermed
slaaes indbyrdes, uden derfor at faae 50 Slag.

§ 13

Hexerie blandt Negrene indbyrdes skal straffes med en stor Lussing.

§ 14

30 Den Neger, som kan overbevises om at have været til Sinds at forgive* nogen,
skal 3 Gange knibes med gloende Jern, derefter radbrækkes og lægges levende
paa Stejle*.

§ 15

35 En fri Neger, som hæler enten med en Maron eller en Tyv eller en anden ska-
delig Neger, skal miste sin Frihed, sit Gods, og med en Lussing forvises fra
Landet.

*
medvider: person
som er blevet
delagtiggjort i en
ellers hemmelig-
holdt viden

*
retskaffen: ærlig
og pålidelig

*
forgive: myrde

*
stejle: opretstå-
ende pæl som
bar et vandret
liggende hjul
hvorpå man lagde
en radbrækket
eller henrettet
persons krop

§ 16

Al Dands, Fest, Spil og deslige, skal være Negrene aldeles forbudet, med mindre det skeer med deres Mesters eller Mester-Knægts Samtykke og i deres Nærværelse.

§ 17

Ingen Neger maae sælge nogen Provision af Creaturer eller andet uden et Tegn fra deres Mester.

§ 18

Ingen Plantage-Neger maae findes i Byen efter Tappenstreg* under Straf af at bringes i Fortet og faae en Lussing.

§ 19

Fiskalen* skal stricte holde over disse Artiklers Efterlevelse, hvorefter Fri-Negre og Slaver skulle dømmes for Retten, og denne Placat skal 3 Gange hvert Aar ved Tromme-Slag publiceres.

Philip Gardelin,

I løbet af september blev de nye regler bekendtgjort blandt slaverne. Systemet skulle stå sin prøve på St. Jan. Mesterknægten* på kompagniets plantage derovre hed Svend Børgesen Falk. Gardelin gav ham besked på at statuere nogle eksempler og genoprette disciplinen på den urolige ø. Falk indfangede nogle maroon-negre og ordnede dem efter lovens bogstav, alle Gardelins variationer fra de gloende tænger til de afskårne ører blev gennemprøvet, ligesom på Iversens tid måtte plantagens øvrige slaver overvære det blodige sceneri, når ten igennem hørte man staklerne ligge rundt om i hytterne og klynke med de torteredes pibende barnestemmer.

Næste dag løb hundrede slaver maroon.

Gardelin blev rasende, beordrede Falk til at iværksætte en klapjagt og besluttede selv at tage over til St. Jan. Under sit ophold på Øen boede guverøren oppe på fortet, men aflagde flere gange besøg på landfoged Soedtmanns plantage. Dels var landfogeden den øverste civile myndighedsperson på øen, dels var han jo på en måde Gardelins svigersøn. Det drejede sig om den Soedtmann, der var gift med Barbaras datter af første ægteskab, Birgitta. En af drengene var netop blevet opkaldt efter Philip Gardelin. Soedtmanns plantage lå ifølge matriklen* "Nær Coral Bay ved Foden af Bjærget langs Kongeveien" han var nabo til kompagniets plantage, som blev bestyret af Falk. Landfogeden havde overtaget den, da han giftede sig med Birgitta. Den havde tilhørt hende

*
tappenstreg:
militært signal
som om aftenen
kalder soldater
til kvarteret, hvor
de skal begive sig
til ro

*
fiskal: embeds-
mand som
anklager på det
offentliges vegne

*
mesterknægten:
opsynsmand

*
matriklen: officiel
fortegnelse over
ejendomme

første mand, Andreas Hissing, og de havde stadig en datter af dette ægteskab i huset, den unge pige Helena, Barbaras barnebarn. Det var indviklet, men sådan var familieforholdene på dette tidspunkt i Dansk Vestindien, hvor dødsfald var hyppige, og hvor de få hvide kun havde begrænsede valgmuligheder, 5 når de ville gifte sig igen. Ingen havde endnu set, hvilke konsekvenser dette kunne få, hvis ulykken skete, og slaverne rejste sig*. Alle var mere eller mindre i familie med alle, det betød, at man kunne ramme alle ved at ramme nogle få.

Hos landfoged Soedtmann befandt Philip Gardelin sig altså i en snæver familiekreds, i mange af børnene, særligt i den unge Helena, genkendte han sin 10 savnede hustrus træk. Desuden havde guvernøren på denne plantage lejlighed til at træffe en negerslave, der blev snakket meget om, en høj, alvorlig afrikaner i midten af trediverne. Gardelin havde set ham før uden at hæfte sig ved ham, i sit væsen forenede han en mærkelig bedrøvet mildhed med en overraskende fasthed og autoritet. På det ene lår var han brændemærket CB, på brystet bar 15 han bogstaverne JRS, hans ejers initialer. Jan Reimert Soedtmann fortalte guvernøren, at han var meget tilfreds med den store, rolige neger. Skønt det kun var kort tid siden, han havde købt ham, havde han allerede gjort ham til bomba*. De øvrige slaver adlød ham blindt, fortalte Soedtmann. Han havde hørt dem bruge det mest rosende udtryk, de kendte, om ham. De sagde, han 20 havde sjæl.

Denne mand hed Kong Juni. Det mærkelige navn havde en enkel forklaring: han var blevet købt i juni måned, og han havde tidligere været høvding i Afrika. Det lå ikke langt tilbage i tiden, Kong Juni var kommet til Vestindien med fregatten "Laarburg Gallei", der nåede til St. Thomas i maj 1733. Vi har 25 tidligere fulgt dette danske slaveskib på dets vej ned langs Afrikas kyst og tværs over Atlanterhavet. Det var her, der døde 199 slaver ud af i alt 443, hvilken skade Gud dog snarlig oprettede igen ved en god *negotie**, som der stod i skibsprotokollen. På det hvide fort i Guinea havde kaptajnen modtaget "52 gode Stykker mærket CB paa det ene Laar", en forkortelse af fortsnavnet Christiansborg. Blandt disse gode stykker var Kong Juni og en del af hans med- 30 slaver. I kildeskrifterne til de følgende begivenheder betegnes de ofte som "Miner", en forkortelse for "El Minaer", eller slaver fra det hollandske fort El Mina i Afrika. Udtrykket skulde dog ikke forstås bogstaveligt, det anvendtes ligesom begrebet "koromantyrer" i almindelighed om særligt umedgørlige slaver, oftest ashiantier. Kong Juni og hans folk kom dog hverken fra El Mina eller 35 Ashianti, de tilhørte den store akwambo-stamme, der levede omkring Volta, og som netop i disse år lå i krig med ashiantierne. Det var under disse kampe,

*
rejse sig: gøre
oprør

*
bomba: opsyns-
mand over
slaverne

*
negotie: handel

at Kong Juni sammen med et halvhundrede af hans stammefæller, mænd, kvinder og børn, var blevet taget til fange af fjenderne, der agtede at gøre det samme, som Kong Juni ville have gjort med dem, hvis han var blevet sejrherre, de skulle byttes med geværer på det hvide fort. Så kom turen med træklodse på hovedet ned gennem regnskoven, Kong Junis kone og børn var med i den lange kolonne. Det var dengang slavehandleren Ludewig Ferdiand Rømer fungerede som opkøber på Christiansborg, og måske hørte Kong Junis børn til de negerunger, som danskeren så kaptajnerne vriste fra deres mødre og kastede væk på stranden, fordi de ikke havde nogen værdi og fyldte for meget op på skibene. I hvert fald kom ingen af dem med til St. Thomas.

Om bord på "Laarburg Gallei" blev de nyankomne stuvet sammen med de negre, som danskerne allerede havde indkøbt på Ovenkysten*, men det lykkedes alligevel Kong Juni at bevare forbindelsen med sine folk hele vejen over Atlanterhavet. Det gjorde ikke nogen forskel, at han var i lænker; akwamboerne adlød stadig deres høvdjng. Han forstod at holde modet oppe i dem, han vandt endog den danske skibslæge, dr. Bødker, for sin sag og sørgede for, at de syge blev ordentlig passet. Skibsprotokollen viser, at trods den store dødelighed på rejsen var næsten alle slaverne med et CB på låret i live, da "Laarburg Gallei" nåede til St. Thomas.

Tilfældet ville, at dette sammenhold kunne fortsætte efter ankomsten. På dette tidspunkt var der langt større behov for slaver på den nyligt opdyrkede St. Jan end på St. Thomas, og næsten hele ladningen på "Laarburg Gallei" blev afhændet til plantere fra denne ø. Som talrige andre ægtefolk blev Kong Juni adskilt fra sin kone under salget, selv gik han for auktionens højeste bud til landfoged Soedtmann, mens hun blev opkøbt af en anden planter, der dog også boede på St. Jan.

Så begyndte den nye tilværelse, der var så forskellig fra det liv, akwamboerne havde ført i Afrika. Som alle nyankomne blev de grebet af had til det elendige slid på sukkermarkerne, de hvide mesterknægte forklarede det med deres medfødte dovenskab, men det var også et spørgsmål om selvagtelse. Hjemme i Afrika havde arbejdet i marken været betragtet som kvindearbejde, mænd gik sig ikke af med den slags, mænd gik på jagt eller i krig. En akwambo var en mand. Nu var akwamboerne forhenværende mænd, ringere end selv de ringeste slaver, med ét ord: bussaler.

Bussalerne var de nyankomne negre fra Afrika.

*
Ovenkysten:
Guinea-kysten
vest for de danske
besiddelser

– Navnet kommer fra det grægiske* ord bus, som betyder et stoert fæ, fordi bussalerne holdes for at være saae dumme som fæ og indtet veed af landets skik og haandtering, sagde plantageejereren Carstens.

Andre mener, at ordet er afledt af det engelske "bush" og betyder dem, 5 der kommer fra busken. Sikkert er det, at bussalerne alle dage var genstand for de indfødte kreolslavers foragt. De var klodsede og ukendte med arbejdet, kunne ikke tage på en hakke, ikke passe en sukkermølle, ikke forstå de andres sprog og endnu mindre tale det selv. Undertiden måtte de igennem pinefulde optagelsesceremonier med pisk og ansigtstatooveringer, før de blev accepteret i 10 de andre slavers kredse. I handel ogandel var de ikke nær så meget værd som kreolslaverne, der var født i fangenskab og derfor mere medgørlige. Bussalerne vidste, hvad det ville sige at være et frit menneske, og de fleste maroon-negre var bussaler. De var uvante med trældommen, plaget af hjemlængsel, nylig adskilt fra deres familie, ægtefæller og børn. Nej, ingen negerslave kunne være 15 så ulykkelig og ensom som en bussal.

Sådan var det imidlertid ikke på St. Jan, da Kong Juni kom hertil i sommeren 1733. Alle plantagerne på øen var anlagt inden for den sidste halve snes* år, kun nogle få rige plantere på vestenden havde haft et overskud af kreolslaver at tage med sig fra St. Thomas, og størstedelen af øens negre bestod 20 af nyligt opkøbte afrikanere. De sorte var ikke alene i flertal, men dette flertal var hovedsageligt sammensat af bussaler. Her lå årsagen til den evindelige uro, der plagede guvernørerne på det røde fort. Kong Juni var ikke længe om at opdage, hvordan det stod til. Forholdene på St. Jan havde mange lighedspunkter med den situation, der for knap et år siden havde været hans daglige 25 liv; det var, som om han blot var sejlet den lange vej over havet for at føre sin gamle stammekrig videre i nogenlunde de samme omgivelser og på nogenlunde de samme betingelser. Fjenderne havde en anden hudfarve og var bedre bevæbnet end ashiantierne ved Volta. Til gengæld var de færre. Selv om Kong Juni aldrig havde været bogholder og pakhusforvalter, kunne han godt trække 30 fra og lægge sammen. Han havde sjæl. Han kunne håndtere et gevær. Han vidste, hvordan man planlagde et overfald. Som Soedtmanns bomba* havde han friere forhold end de øvrige slaver og kunne skaffe sig de fornødne oplysninger. Øens størrelse. De vigtigste veje. Maroon-negrenes antal og tilholdssteder. Deres forråd af våben og ammunition. Så valgte han sine nærmeste 35 undergivne*, det blev hans to stammefæller, den muntre Claes med det arrede ansigt og den store, stilfærdige Kanta. Valget var truffet med omtanke. Havde Claes mistet et barn på Mellempassagen*, en dreng, som han elskede over alt

* grægiske: græske

* snes: 20

* bomba: opsynsmand over de slavegjorte

* undergiver: undersåt

* Mellempassagen: sejladsen over Atlanterhavet

i verden? Var han indadtil syg af sorg, selv om han udadtil ikke kunne hold ud at være dystret ret længe ad gangen? Var Kanta ved auktionen på St. Thomas blevet skilt fra sin kone? Var den unge akwambo-skønhed, hvis hud skinned i solen som olie, blevet solgt til en opkøber for et bordel? Var Kong Juni ikke i stand til at forklare Kanta, hvad de hvide mente med dette ord? Kong Juni havde sjæl. Desuden var Claes blevet bomba på Suhms plantage, mens Kanta var blevet underbomba på kompagniets. Sammen med Soedtmanns gård dannede de to ejendomme en halvkreds hen over sletten ved Coral Bay. Beherskede han disse tre plantager, kunne han afskære fæstningen på Fortsbjerg fra resten af øen. Claes og Kanta adlød Kong Juni som i Afrika, og i begyndelsen af november var han parat. Så dukkede den hvide høvding op af sig selv.

Den hvide høvding var en kontorchef. Philip Gardelin kendte knap Kong Juni, men Kong Juni kendte udmærket Philip Gardelin. Han havde set hans reglement blive praktiseret. Den dag glemte han ikke. Den havde skaffet ham hundrede maroon-negre. Og nu kom Gardelin nogle gange på besøg hos hans ejer, landfoged Soedtmann. Den lille spinkle guvernør med den pibende stemme imponerede ham ikke, ashiantiernes høvding havde taget sig nok af frygtindgydende ud. Det rygtedes, at han var kommet for at iværksætte en maroon-jagt. Det ville uvægerlig afsløre oprørerne og deres våben. Kong Juni måtte slå først. Aftalen blev, at Claes og Kanta den førstkommande lørdag sammen med tolv andre negre skulle overfalde fortet, dræbe guvernøren og soldaterne og affyre tre kanonskud. Det var danskernes sædvanlige alarmsignal. Når dette tegn havde lydt, ville alle øens hvide mænd enkeltvis begive sig til fortet, og alle øens plantager kun være forsvaret af kvinder og børn. Det skulle være tegnet til oprørets begyndelse.

Philip Gardelin var kommet til St. Jan i begyndelsen af måneden. Mest knægten på kompagniets plantage, Svend Børgesen Falk, var fuld af undskyldninger, planterne var bange for at gå på maroon-jagt, de sagde, at negrene var for mange, og at de havde skydevåben. Gardelin forlangte, at jagten blev gennemført. Han havde lavet et reglement, og det skulle holdes. Falk lovede at gøre, hvad han kunne.

af Haabet

(2016)

Brev: Professor Mikkel Eide til forlagsredaktør Thomas de Souza, december 1823

Charlotte Amalie, Sankt Thomas, december 1823

Kære redaktør de Souza

- 5 Blot en notits for at meddele Dem at jeg er ankommet til De Vestindiske Øer, nærmere betegnet plantagen "Solitude" nordvest for Charlotte Amalie, Sankt Thomas. Øen, eller det lidt jeg indtil videre har set af den, forekommer mig at være et ganske dejligt sted; her er rart at være, klimaet er overordentligt behageligt, og jeg er blevet mødt med venlighed fra alle jeg har været i kontakt med.
- 10 Det var således en lettelse at komme i land efter en sørejse der bedst kan lignedes ved* digterens færd ned i Helvedes inderste kredse*. Jeg vil snarest forsøge at skrive mere uddybende om rejsen fra Guinea til disse paradislignende øer, men det må vente til jeg har fået rede på mine tanker; som jeg er sikker på at digteren Dante også erfarede, er det ikke nogen nem sag at berette om livet i
- 15 Helvede! Lad mig blot her nævne at for en mand der agter at skrive sandheden om slavernes liv, var sørejsen over Atlanterhavet en bekræftelse på alle mine værste forestillinger.

- Og denne rejse fandt sted i det Herrens år 1823, mere end en snes* år efter at slavetransporterne ifølge loven skulle være ophørt; kan De mon fore-
- 20 stille Dem hvor chokeret jeg blev da vores skib, paketskibet Kong Frederik, tog mere end hundrede sorte slaver om bord? Vi lagde ind ved Ovenkysten* og et andet sted, hvis navn jeg ikke kender, hvor vi købte slaver af en lokal høvding. Men – og det var det mest chokerende – en lille snes af de sorte kom fra det danske fort Christiansborg, hvor den trafik ifølge loven for længst skulle være
- 25 overstået.

De Vestindiske Øer ser på overfladen ud til at være et muntert og ganske civiliseret sted, hvis man ikke kendte stedets grumme og forbryderiske historie. Jeg har indrettet mig i en enkel, men komfortabel hytte som ligger på

*
ligne ved: sammenligne med

*
Helvedes inderste kredse: Der henvises til Dantes *Inferno* fra det 14. årh.

*
snes: 20

*
Ovenkysten: Guinea-kysten vest for de danske besiddelser

plantagens jorder, lige ved øens nordlige kyst. Planteren her er en god ven af guvernør Bardenfleth, som anbefalede mig til ham, og han har lovet mig at jeg kan bo i hytten så længe jeg lyster.

Her er så smukt. Disse øer ligner sandelig Paradiset, sådan som man da også har hørt dem beskrevet derhjemme. Fra om formiddagen blæser den blideste, let svale vind ind fra det akvamarinblå hav, en jævn brise som skabes derved at luften over øens massiv løfter sig i varmen og erstattes af den langt behageligere søluft. Om aftenen sker præcis det modsatte når øen køles ned efter den bratte solnedgang, mørket sænker sig som om nogen havde blæst Karibhavets* lampe ud, og luften suges ud mod det endnu lune hav, lagunens mørke spejl der glitrer så smukt under månen. Negrene og også enkelte af de hvide kalder denne vind Bedemandsvinden fordi man mener at den blæser alt det døde og dårlige væk fra øen. Jeg tænker at man nok har et navn for den anden vind også, den der først på dagen fylder øen med den salte balsamiske* havluft, men i så fald kender jeg det endnu ikke.

Som De nok kan forstå, er jeg i en vis forstand sært bjergtagen af dette sted! Efter måneder på havet, det grumme ocean der kostede os så mange liv under overfarten, rejser disse øer sig af det lysende hav, og var man ikke en forbenet*, ugudelig skribent, ville man fornemme en guddommelig ånd i det vidunderlige syn; for det er nærmest ikke til at beskrive hvor smukt et skue de er, øerne. Pludselig er de der, som en flotille* af fartøjer med skum for den østvendte bow, smalle lysende bræmmer af det hvideste sand mellem havets blå og bjergenes frodige, grønne massiver. Og himlen med de hvide og indimellem koksgrå klodeskyer hængende tungt over bjergenes tinder. Efter måneder på det dystre, blygrå hav ... jeg siger Dem, det er et syn der ikke lader sig beskrive.

Jeg vil tro at samtlige de stakler, de tusinder og atter tusinder af medmennesker som kyniske kaptajner gennem mere end halvandet århundrede har fragtet herover ... at de alle som en har troet at nu var de da endelig nået til Paradiset, til en Edens Have i det fremmede. Måske har de i korte øjeblikke følt en smule håb ved udsigten til det liv der ventede dem derinde på øerne. Jeg tror det, og jeg krymper mig ved den skuffelse de så har mødt derefter.

For dette er ingen Edens Have, som De nok ved. Hele mit voksenliv har jeg længtes efter at fortælle verden om hvad der er gået for sig her på stedet, på disse danske [sic]* øer, gennem snart et hundrede og halvfjerds år. Denne historie, som De så generøst har givet mig mulighed for at sætte på tryk, vil ryste alle der læser den. Alle disse skæbner! Alle disse mennesker! Al den død og ulykke! Og det hele begyndte med fromme mænds tro, med kristentro og

*
Karibhavet: Det
Caribiske Hav

*
balsamiske:
velduftende

*
forbenet: stiv-
sindet

*
flotille: flåde

*
sic: bruges til
at gøre læseren
opmærksom på
en bemær-
kelsesværdig
formulering

gudsfrygt. Intet kunne være mere forlorent* end det. Frygt for Gud? Jo, jeg vil tro man føler frygten rigtig godt når man hænger fastsurret til mesanmasten på et slaveskib mens den blodige pisk i en from næstes hånd flår huden af ens ryg!

5 Gennem århundreder har mennesker lidt og er blevet udnyttet på det grusomste i snart den ene og snart den anden guds navn. Men hvad med næstekærligheden som disse fromme mænd altid prædiker og trækker veksler på*? Når alt kommer til alt, er det pengene der bestemmer. Her på øerne er det sukkeret, det hvide guld, som drives op af jorden i siv eller strå så høje som
10 træer. Det var for sukkeret den hvide mand kom hertil; det var for sukkeret de sorte kom. Men mens førstnævnte kom som eventyrer og nybygger for at høste øernes rigdom, kom sidstnævnte mod deres vilje, som de usleste af væsener, knap nok mennesker, for at slide sig til døde og se deres børn og kære gøre det samme for den hvide mands forgyldte kraveknappers skyld.

15 Og jeg ser mig i spejlet her og ser en hvid mand. Og jeg væmmes.

Med højagtelse,
Mikkel Eide

20

Brev: Thomas de Souza til Mikkel Eide, august 1822

København, den sjette august 1822

Min kære professor Eide

25 Jeg skriver for at fortælle Dem at jeg med den allerstørste interesse har læst Deres nylig udsendte pamflet* om slaveriet i kolonierne. Hvor skarpt og dristigt formuleret, men hvor sandt! Det er den ejendommeligste ting at Danmarks konge allerede for tredive år siden forbød denne handel med mennesker, mens vi endnu, så mange år efter, holder slaver i vores kolonier. Med alle
30 hænde påskud har man nu i flere hundrede år handlet med og udnyttet sorte mennesker og følt sig berettiget dertil, blot fordi deres skikke forekommer primitive i hvide europæeres øjne. Er de da ikke mennesker? Hvis man pisker dem, bløder de da ikke? Hvis man skyder dem, dør de da ikke?

Jeg er ganske sikker på at der snart vil blive gjort en ende på denne skændige praksis. Stærke kræfter i flere europæiske lande presser på i den retning;
35 England vil sikkert forbyde slaveri om føje* år. Det er nok muligt at Vestindiens rige plantere måske vil blive en smule mindre rige hvis de ikke længere i

*
forloren: falsk

*
trække veksler på:
kræve

*
pamflet: lille
kritisk skrift

*
føje: få

deres forretninger kan lukrere på* gratis arbejdskraft, men jeg er vidende om at disse mennesker hører til de absolut mest velhavende blandt danskere. Plantagerne vil ikke blive urentable, selv om deres ejere måtte betale for arbejdet i sukkerrørsmarker og sukkermøller. Er hovedstadens aviser bukket under fordi skriverkarle og trykkere forlanger betaling for deres arbejde? Er det urentabelt for frie danske bønder at høste deres afgrøder fordi karle og daglejere skal have en anstændig løn for deres arbejde? Nej, det vil fortsat være givtigt at dyrke sukker på de danske øer over vinden; det fortsatte slavearbejde kan kun forklares med griskhed og dovenskab.

Jeg læste Deres pamflet og undgik heller ikke at høre om de mange trusler mod Deres person som fulgte efter, og ser alt dette som et signal til at vinden endelig er ved at vende: Stadigt flere ansvarlige landsmænd har en bitter smag i munden ved de forhold vi fortsat byder vores sorte medmennesker. Men det kommer mig for at de færreste – også de der deltager så livfuldt i debatten – kender noget videre til forholdene på de karibiske øer. Ja, jeg gør det knap selv; jeg har jo aldrig været der. Det har De vel næppe heller!

Så hermed er jeg fremme ved mit egentlige ærinde, min kære professor Eide. Ville det være Dem muligt at finde tid til at foretage en rejse til disse øer? Gerne ad den gamle rute fra en dansk havn til Guinea og derfra med et passende fartøj til Vestindien. Jeg ved at langt de fleste skibe i dag sejler ad den hurtigere rute vestpå fra De Kanariske Øer, og at man måske engang i fremtiden vil kunne sejle fra Den Engelske Kanal direkte til den nye verden, men jeg tænker at en kritiker af slaveriet kunne have gavn af at følge den gamle slavevej fra den afrikanske Guldkyst.

Jeg vil bede Dem om at skrive en bog om Vestindien og den virkelighed der findes derovre. Et værk om slaveriets skændsler, om grusomhederne, om sukkerstrømmen og planternes overdådige rigdom. Det er åbenlyst et både farligt og vanskeligt stykke arbejde; trykkefriheden har som bekendt trange kår, og De vil være nødt til at træde varsomt, ikke mindst mens De opholder Dem i kolonien. Men jeg ser i Dem en mand der nok tør vove et øje for at tjene den rette sag.

Ville det have Deres interesse, hr. Eide? Ville De finde mulighed for at tage et års tid eller to til et sådant forehavende? Vil De arbejde for at sætte den sorte mand fri?

Mine ærbødigste hilsener
Thomas de Souza
Redaktør

*
lukrere på: nyde
godt af

Vi, Christian den Syvende, af Guds Naade Konge af Danmark og Norge, gør
herved gældende: Vi har med Hensyn til Slavehandelen paa Guineas kyst og de
5 der købte Negres Transport til de danske Vestindiske Øer, ladet undersøge om
Tilførsel af nye Negre fra Guinea med Tiden kan undværes og Dyrkningen paa
De Vestindiske Øer derefter varetages af Arbejdere, som er født og opdragne
paa Øerne og siden Ungdommen har været vant til Arbejdet og Klimaet.
Denne Undersøgelse har vist at det hævet over enhver Tvivl vil være muligt og
10 fordelagtigt at undvære Indkøb af nye Negre naar Plantagerne engang er ble-
vet forsynet med et tilstrækkeligt Antal Negre og Negerinder til den fornødne
Negeravl.

For altsaa at sætte Plantageejerne paa De Vestindiske Besiddelser ud af
Afhængigheden af Negertilførsel og for omsider at gøre Negres Tilførsel unød-
15 vendig kundgør Vi herved følgende:

1. Med Begyndelsen af Aaret 1803 bestemmer Vi at al dansk Negerhandel
skal ophøre paa de Afrikanske Kyster, og hvor den ellers maatte finde Sted
uden for Vore Besiddelser i Vestindien. Efter dette Tidsrums Udløb maa
20 ingen Neger eller Negerinde enten paa Kysten eller paa andre fremmede
Steder indkøbes af Vore Undersaatter, transporteres i Vore Undersaatters
Skibe eller indføres til De Vestindiske Øer til Salg. Enhver mod dette For-
bud stridende Handel skal efter denne Tid ansees som ulovlig.
- 25 2. Imidlertid maa det fra nu af og indtil Udgangen af Aaret 1802 være til-
ladt for alle Nationer uden Forskel og under alle Flag at indføre Negre og
Negerinder fra Kysten til Vore Vestindiske Øer.

Under Vor Kongelige Haand og Segl
Christian den Syvende
30 16. marts 1792

2. oktober

Det almindeligste for alle der beskæftiger sig med slaver – det være sig indfangning, transport, handel eller udnyttelse i mark og hus – er at de ikke betragter de sorte som mennesker. Jeg har hørt hjemvendte plantere sige at negre nok har menneskeskikkelse, men ikke nogen sjæl eller intelligens, ingen følelser ud over hvad man kan finde i ethvert andet kreatur, en ged eller en høne.

Men det siges nu alligevel at der findes retfærdige og endda humane plantere og slaveskipperere; mænd som kun bruger den magt og voldsanvendelse som nu engang er nødvendig for at påtvinge et andet menneske sin vilje. Jeg tror det gerne; mennesker er vel ikke onde for ondskabens skyld alene. Eller det mente jeg i hvert fald ikke før jeg gik om bord på Kong Frederik.

Kaptajnens navn er Barnes, og selv om det er et engelsk navn, er jeg vis på at han ikke er engelskmand. Hans syntaks og grammatik er ejendommelig på både engelsk og dansk og den smule fransk han taler. Jo længere til søs vi er kommet, jo længere tid jeg har tilbragt i hans og hans folks selskab, desto oftere får jeg den tanke at de i deres hjerter blot er simple pirater; mænd som i en anden tid end det civiliserede Herrens år 1823 ville have ligget på lur efter skikkelige* handelsskibe for at borde* dem og stjæle deres last og myrde mus og mand.

Deres fremfærd over for de stakkels sorte mennesker som vi ulovligt fører med os i fregattens stinkende bug, er rædselsvækkende. Jeg har ingen anden mulighed end at vende ryggen til og gå ned i mit lukaf* når den ene episode efter den anden udspiller sig om bord. Som i går; en af de værste til dato.

Førstestyrmanden, en ren satan af en mand der oftere end kaptajnen tager sig af kommandoer og afstraffelser om bord, havde beordret nogle af de sorte mænd på dæk. Vejret var stille, som det så ofte var i rejsens første tid – det meste af tiden var det som om vi flød af sted på en glasklar, næsten stillestående strøm – og de sorte kommer op fra lastrummet i hold og bliver tvunget til at danse eller motionere, og en gang imellem smider de evindeligt berusede søfolk koldt havvand over dem for at fjerne den værste stank; disse mennesker ligger i uger og måneder i deres eget skarn. Når de kommer op i lyset og luften, bliver de holdt i en bred fordybning midtskibs som egentlig er fremkommet ved fjernelse af hoveddækket. Den kaldes "kulen". Her kan negermændene nemmere styres og udgør ikke så stor en risiko. Flere små håndkanoner, de

*
skikkelig: egnet,
passende

*
borde: lægge
til ved og gå
om bord på et
andet skib for at
erobre det

*
lukaf: værelse på
et skib

så kaldte "svingbasser", holdes ladet og rettet mod slavedækket i tilfælde af uroligheder eller oprør.

Frygten for den slags er altid til stede. Kun en femtedel af de sorte mænd får lov til at komme op i kulen ad gangen.

5 Anderledes er det med kvinder og børn, som meget af tiden får lov til at drive rundt på agterdækket, den del af skibet som af folkene kaldes skansen. Både mænd og kvinder er så nøgne som da de kom til verden, og der er mange unge kvinder om bord; nogle så unge at de snarere burde beskrives som børn. Dette afholder ikke søfolkene i dagligt at ydmyge dem på den sjofleste måde
10 eller ligefrem forgribe sig på dem.

Optrinet i går havde noget at gøre med denne uskik. Omkring en snes mænd sad tålmodigt i kulen og ventede på at få ordre til at danse eller løbe omkring. Oppe på skansen, hvis dæk ligger en smule højere end mændenes sortkrusede hoveder, opholdt sig som sædvanlig nogle kvinder og unge piger
15 i solen. Jeg stod ved fokkemasten* på skibets fordæk og røg på min kridtpibe da en af kvinderne, en høj, fuldkommen ibenholtssort statue af en negerinde, pludselig skreg så fortvivlet som om nogen havde stukket hende med en syl. Med en ejendommelig blanding af gråd og glæde hævde hun stemmen og overdøvede al anden lyd på skibet med sit desperate skrig.

20 Jeg kneb øjnene sammen i det skarpe lys over søen og så derover. Hen over de mandlige negres hoveder så jeg kvinden presse sig ind mod det lave gelænder der skilte skansen fra kulen, og række en hånd over det i retning af mændene dernede. Og jeg så en af mændene række en hånd i vejret som for at nå hende. Jeg så hans rygs blanke sorte hud skinne i solen og hans muskuløse
25 og forbavsende lange arm der blev strakt op mod den unge kvinde. Og jeg så hvor smuk hun var. Ja, og han med!

I næste sekund havde en af søfolkene løftet sin lange stav og svinget den over manden i kulen, så han blev kastet bagover af et voldsomt slag mod siden af halsen og hovedet. Han faldt ind mellem de andre negre og sad forstumlet på
30 det forsænkede dæks planker. Blodet strømmede ned ad hans skulder.

Manden der havde svinget staven, vendte sig om mod kvinden netop som hun forsøgte at kaste sig ud over kanten og ned i kulen. Han greb hende i flugten og slyngede hende baglæns i retning af mesanmasten*, og straks greb to af hans kammerater hende og holdt hende fast. Manden smed staven fra sig
35 og rakte skraldgrinende ned efter sin buksegylp, og et øjeblik efter påtvang han sig den sorte kvinde mens hans kammerater holdt hende fast ved mesan-

*
fokkemast: den forreste pæl til sejl, lanterner, flag m.m.

*
mesanmasten: bagerste pæl på skibets dæk

masten. Hun skreg et par gange og prøvede at rive sig løs, og mændene slog hende indtil hun tav.

Jeg kunne ikke se på det; jeg følte mig syg i hjertet. Jeg var gået om bord på Kong Frederik uden at ane hvad jeg gik ind til, og nu ... nu fyldtes jeg af væmmelse og angst og af noget andet: en mærkelig ophidselse som jeg ikke bryder mig om hverken at erkende eller ransage nærmere. Jeg så ned, men kunne stadig høre mændenes lystne brovten* og den unge kvindes sagte jamren, indtil jeg endelig slog hænderne for ørerne og søgte tilflugt under dæk.

Men jeg kan ikke glemme det sidste jeg så inden jeg vendte mig væk: Det var den unge mand i kulen. Han sad på de beskidte planker, stadig fortumlet efter slaget med staven, og så op mod sin elskede i de hvide mænds grove hænder. Han sad helt ubevægelig, som om han først nu i dette øjeblik opgav ethvert håb.

Personligt, fortroligt brev: Christian den Sjette til vestindisk rådgiver Johan Carstens, januar 1741

Christiansborg Slot, januar 1741

Min brave hr. Carstens!

Det skulle glæde Os om vi snarest kunne føre en lille passiar* om Deres erfaringer på De Vestindiske Øer. Vi har med interesse ladet Os orientere om Deres mangeårige virke som planter på Sankt Thomas, og Vi er vidende om at De, skønt De nu er hjemvendt og bosat i København, endnu har vigtige interesser på Sankt Thomas, og at De driver Rederivirksomhed på Trekantruten.

Som De ved, har Vi for en halv snes år siden fra den franske krone erhvervet en tredje ø i arkipelaget*; den lidt fjernere beliggende Sankt Croix. Udstrakte sukkerrørsplanter på Sankt Croix tilhører således Os, den danske krone, og der er en del spørgsmål i den forbindelse: Er vore slaver på Sankt Thomas, efter Deres erfarne mening gode og egnede til det hårde arbejde? Kunne man med nemhed bruge flere slaver, og ville man kunne få disse i tilstrækkelig mængde uden at lade dem fragte den lange vej fra Afrika? Hermed mener Vi egentlig om de sorte vil kunne avles som man her til lands avler husdyr, svin og kreaturer.

Christian R.

*
brovten: pral

*
passiar: lille snak

*
arkipelaget:
øhavet

ANNA NEYE

af Emma Gad for hvide – en terapeutisk guidebog

(2017)

Nedenfor gengives tre forskellige uddrag fra bogen

Racebaseret samfund

Mens datidens danske samfund var baseret på klasse, var det danske koloniamfund baseret på race. Det var sådan, de andre kolonimagter gjorde, og man vurderede fra dansk side, at det var måden at få størst økonomisk udbytte på.

- 5 På toppen af poppen var det danske embedsvælde. Da det var svært at lokke danskere ned i solen – muligvis fordi faktor 50 ikke var opfundet endnu – var en stor del af plantageejerne på de tidligere Dansk Vestindiske Øer franskmænd, hollændere og englændere.

- 10 Det var yt at være sort i Dansk Vestindien. Hvis du var så uheldig at være sort, kunne du til gengæld trøste dig med, at du sikkert også var fattig og højst sandsynligt levede i livslangt fængenskab. Det var danskernes største skræk, at de slavegjorte skulle blive trætte af deres situation og gøre oprør. De slavegjorte var i antal den hvide overmagt langt overlegen, så det var ikke en ubegrundet frygt. Heldigvis var der en større gruppe af dem, man kaldte 'frikulørte'.

- 15 Frikulørt blev man, hvis man købte sig selv fri. Hvis man var født fri, fordi ens hvide far alligevel syntes, det var mærkeligt at eje sit eget afkom. Hvis ens ejer døde og havde testamenteret, at man skulle være fri. Eller hvis man var gammel, grim og udslidt og ikke kunne arbejde i marken mere. Så var man pludselig fri til at dø af sult, hvor man ville.

- 20 Før Peter von Scholtens tid havde de frikulørte ikke meget at bruge deres frihed på, for der var begrænsninger på, hvilke typer erhverv de frikulørte måtte påtage sig. Fx så godt som ingen!

Til gengæld skulle man, i fald man var så heldig at eje sig selv, gå med rød-hvide rosetter på frakken og fremvise sit frihedsbrev, når det blev påkrævet af ordensmagten. Hmm, lyder det ikke bekendt?

Peter von Scholten forbedrede de frikulørtes forhold betydeligt under sin regeringstid. De kunne købe ejendomme og slaver og derved opbygge for- 5 muer. "Åh ja," tænker nogle af os muligvis nu, "endelig kan vi genkende den klassiske danske medmenneskelighed og ønsket om at udligne uligheder". Det er meget muligt, at det forholdt sig sådan og noget med slaveskoler. En anden mulighed er, at i et samfund, hvor alle, sorte som hvide, var enige om, at alt sort havde fanden skabt, hvor det at være hvid var det ultimative, menneskeheden 10 havde at tilbyde, var det at få tilbudt en del af den hvide privilegerede lagkage en mulighed for at lægge afstand til sit sorte udgangspunkt.

Den store gruppe af frikulørte, der nu fik del i de hvide privilegier, kom derved til at udgøre et bolværk mod majoriteten af befolkningen, de SORTE slavegjorte, og var derved med til at opretholde den HVIDE overmagt. 15 [...]

Hvis du nu ønsker at male din væg brun, men synes, den er blevet lige lovlig mørkebrun i det for en køkkenvæg, og du derfor begynder at blande den brune op med hvid maling, så vil du på et tidspunkt opleve, at den brune ender som 20 en knækket hvid.

De europæiske kolonimagter brugte det modsatte farveprincip i udformningen af det detaljerede racehierarki, som det danske koloniale samfund var bygget op omkring.

For selvom den brune farve på et tidspunkt ikke længere vil være at spore 25 på din væg, fordi måleforholdet gik i koks for dig, vil den nu hvide væg ifølge den danske kolonitids farveprincipper stadig være at betragte som brun, fordi du brugte brun farve til at begynde med.

Man var altså ikke hvid (i kolonitiden kaldet 'blank'), bare fordi man så sådan ud. Med blot en lille bitte dråbe sort blod i årerne var man i den 30 dansk-vestindiske koloni at betragte som sort.

Jeg vil overlade det til Peter von Scholten selv at uddybe dette farveprincip. Dog vil jeg tilføje, at 'mulat' betyder muldyr på portugisisk. Så kan vi lige marinere lidt over det.

35

Fra Peter von Scholtens afhandling om De Dansk-Vestindiske Øers Forfatning, 1827:

“Endnu staaer tilbage at betegne det Øieblik eller rigtigere den Gradation* af
5 FriCouleurte, hvor de, endog efter flere Afkom, endnu indbefattes under eet,
med denne Benævnelse, burde ophøre at være FriCouleurte, og hvor deres
Fødsel skulle give dem Rettigheder at være blanke.

Man antager i Almindelighed i Colonierne:

Afkom af en Blank og en Sort at kaldes en Mulat

- 10 – en Blank og en Mulat – Musti
 – en Blank og en Musti – Casti
 – en Blank og en Casti – Fusti
 – en Blank og en Fusti – Blank,

og er det min Formening, at en født Fusti eller den 4de Generation skal ved
15 Fødselen ansees som blank og da holdes for at være født af blanke Forældre og
at være blank Creol.”

Det vil altså sige, at hvis din tipoldemor var sort, var du at betragte som sort,
også selvom du lignede en hvid med blå øjne og hele pivtøjet.

“Negere”

Tekst I

25 Det er min erfaring, at danskere har et meget nært, ja, nærmest ømt forhold til
ordet ‘neger’. Når man frabeder sig at blive tiltalt således, medfører det ofte en
voldsom reaktion, som hvis der er tale om, at demokratiet, ejendomsretten og/
eller nationalstaten er under afvikling, og at alle herefter skal betale 90 % i skat.
30 Jeg har aldrig helt forstået denne danske emotionelle tilknytning til ordet.
Jeg mener: Vi befinder os jo ikke i Sydstaterne lige efter Den Amerikanske
Borgerkrig, hvor man pludselig får at vide, at nu skal man til at betale for sin
arbejdskraft, hvilket er ensbetydende med, at ens bomuldsvirksomhed går
konkurs, at man må gå fra hus og hjem og hutle sig gennem resten af tilvæ-
35 relsen sammen med sin familie ved at falbyde alligatortænder, som man har
fundet ved Mississippiflodens bredder.

*
gradation: gra-
duation, gradvis
overgang

En ting er i al fald sikkert: Jeg, den brune, der omtales således, har intet at skulle have sagt i den sammenhæng. Og hvis jeg gør indvendinger, er jeg sur og racialiseret* og blottet for humor. Eller også har jeg ikke forstået, at det er en neutral betegnelse for ordet 'sort'.

Men alle ord er ikke bare ord. Medmindre vi taler om ord som og, at, men, hvis, den, det, på, hen, så, Virum, så har visse ord faktisk et vedhæng. 5

Når du kalder sådan en som mig for 'neger' og selv tror, at du siger: "Se, der går et sort menneske," så er det, du – grundet ordets historik – siger: "Se, der går et undermenneske."

Tekst 2

Jeg får lyst til at slå på glasset og sige neger

Jeg anser mig selv for at være et høfligt menneske. Jeg er hensynsfuld og bliver ked af det, hvis jeg får sagt noget, der bliver misforstået og dermed kommer til at såre nogen. Jeg synes også, jeg har en høj moral, og jeg kan blive Emma Gad'sk snerpet, når andre ikke har sans for etikette. Men ...

Jeg synes på mange måder, jeg er vokset op med det frie ord og retten til at udtale sig. Omvendt må jeg sige, at det efterhånden er svært at få lov at mene noget som helst. Eller sige noget som helst. Hele tiden skal andre mennesker motiv-fortolke det, der bliver sagt. Og det i en grad, så det begynder at minde om den kinesiske kulturrevolution (okay, jeg overdriver, men pointen er god nok).

Politisk korrekthed er navnet på den sygdom, der har sneget sig ind i vores kultur. Og i julen toppede idiotien. [...]

På TV2 blev julekalenderen om Pyrus genudsendt, og her var der nogle seere, der følte sig kaldet til at påpege de racistiske undertoner: Tre børn var klædt ud som flødeboller og derfor malet sortbrune ... ØØØh hvad!? Er der ikke tale om farven på chokolade!!! Bemærk, at jeg IKKE skrev negerboller. Den diskussion orker vi ikke mere, selvom ordet neger stammer fra det latinske ord "niger", der kort og godt betyder sort. Intet andet. Det er ikke slang eller pøp. Nedsættende bliver det kun, fordi nogen – igen – motiv-fortolker.

[...] Og hvis nogen føler sig stødt af min udtalelse, så var det måske værd at kontrollere, om man selv skulle være blevet smittet med denne vor tids farligste kultursygdom: Politisk korrekthed.

*Annette Heick i en klumme i B.T.,
29. december 2014*

*
racialiseret: gjort
til en race

Jeg er halvt hvid. Har jeg sagt det? Nå, men uanset hvad, så er jeg halvt hvid, halvt sort. Jeg er altid blevet set på som brun. Som barn blev jeg betragtet som
 5 noget eksotisk med nuttet krusedullehår, man bare nussede i eller ublu pegede ad i det offentlige rum, på trods af at jeg stod lige ved siden af, godt kunne høre, hvad der blev sagt, og dertil også var udstyret med et menneskenavn.

En gang imellem tillod jeg mig at sige, at jeg ikke brød mig om at blive kaldt 'neger', eller at jeg ikke kunne se ligheden mellem mig og de tegninger, vi
 10 så i børnebøger og tegneserier af disse 'negre' med kæmpe læber, crazy uglet krusedullehår, kulsort hud, gigantiske røve og retarderede ansigtsudtryk.

Hvis jeg tillod mig at sige den slags, så brød helvede løs. Og før jeg vidste af det, var de hvide blevet så ulykkelige over, at jeg overhovedet kunne finde på at tillægge dem dårlige hensigter og derved stemple dem som racister, at det
 15 på forunderlig vis pludselig handlede om, at jeg havde krænket *dem* og ikke omvendt.

På et tidspunkt ændrede det sig. Jeg holdt op med at reagere på de karkerede 'neger'-billeder. Jeg var i en alder af otte år fuldkommen udmattet af at føle mig så ond. Det, de negative stereotyper af en 'neger' til gengæld gjorde,
 20 var, at jeg begyndte at hade min brune hud. Jeg så på mine hvide kammerater og lurede ret hurtigt, at de ikke blev sammenlignet med individer, der så dumme ud som nogen med en IQ på præ-neandertaler-niveau. Mit største ønske som barn blev derfor at være hvid.

Da mine handlemuligheder i forhold til reelt at ændre min hudfarve jo
 25 desværre var begrænsede, gik jeg efter at udradere alt ved min person, der gjorde, at jeg skilte mig ud, så de hvide venlige mennesker, jeg omgav mig med, helt glemte, at jeg var brun. Det lykkedes jeg ret godt med op igennem min barndom. Men da jeg blev teenager, fik piben en anden lyd. Der var en del forventninger forbundet med at være sort og kønsmoden. Det forventedes, at
 30 jeg var en vildkat i sengen med en eksplosiv uciviliseret seksualitet, at jeg gik rundt i en kronisk liderlig dis efter en hvid mand, og at jeg dansede og sang gospel a la Mahalia Jackson under den seksuelle akt. Helst imens jeg kom.

Jeg har ikke skrevet ovenstående for at give hvid skyld eller i et selvoptaget anfald af krebsens tegn. Men for at tydeliggøre, at farven på vores hud er med
 35 til at definere vores udgangspunkt her i verden. Også i Danmark.

[...]

I. Festligt lag

Du sidder til et selskab, hvor en af gæsterne er et brunt menneske. Du har efter 5
bedste evne afprøvet, hvad vedkommendes indstilling er til 'n-ordet', blandt
andet med humor og charme. Det falder ikke i god jord. Derfor opstår en i selska-
bet udtalt konsensus om, at her siger man ikke 'neger'. Når nu dette prekære*
punkt er på plads, udvikler selskabet sig i en ganske fornøjelig retning, indtil et
andet brunt menneske slutter sig til selskabet og kaster en vittighed i puljen, hvori 10
ordet 'neger' indgår. Adskillige gange. En stille, men uomtvistelig panik indtræf-
fer. To brune mennesker i samme rum med forskellige indstillinger til, hvordan
de vil benævnes. What to do?

I denne vanskelige situation, som er en potentiel* party-killer, kunne man da 15
godt have ønsket sig muligheden for at lave et conference-call til den almene
sorthed for at få et kollektivt svar på, hvordan disse vil benævnes. Problemet
er bare, at et begreb – et ord – kommer til at reducere en kompleks gruppe af
individer til en enkelt kategori, som er falsk. Problemet er kategorien i sig selv.
Kan man anti-kategorisere? I så fald vil en antikategorisering være at fore- 20
trække.

Mit bedste råd til det hvide forvirrede menneske med de gode hensigter er
at spørge mennesket med mørk teint, hvorledes vedkommende vil benævnes,
og så tage den derfra.

*
prekær: vanskelig,
ømtålelig

*
potentiel: har
mulighed for at
udvikle sig til

OPGAVER

KOLONIALVARER

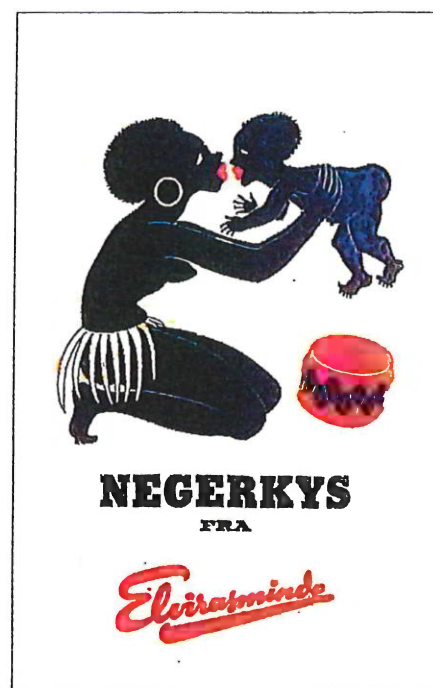
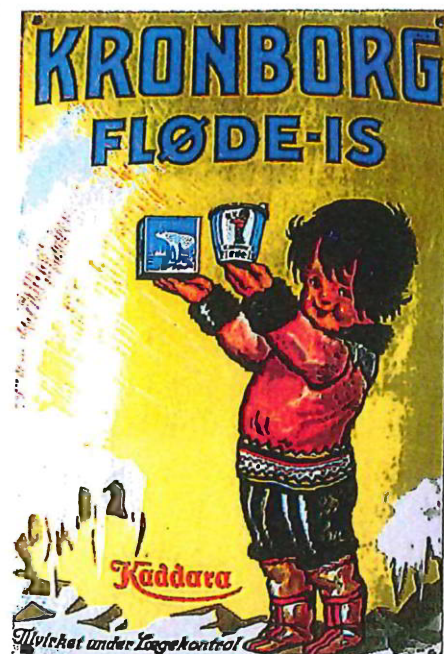
Brugsens Cirkelkaffepige, en turbanbærende vaniljeplukker på vaniljesukkeret og den gule kineser med pisk på Atamon-flasken findes til nogles overraskelse stadig på hylderne i supermarkedet. Stereotyperne på ikke-hvide mennesker indgår på denne måde upåagtet i vores hverdag og er dermed med til at fastholde en eksotisering af disse. I opgaverne herunder skal I arbejde med baggrunden for kolonialvarerne, motiverne og forskellige opfattelser af hvilke konsekvenser disse har for vores opfattelse af ikke-hvide mennesker. Her er det oplagt at dele en bakke af det man for nogle år siden kaldte negerkys, og en pose Haribo Skipper Mix, hvis indhold tidligere gengav stereotype figurer der kunne forbindes med trekantshandelen.

KOLONIALVARER TIL DEBAT

- Slå ordet "kolonialvare" op i både den historiske *Ordbog over det Danske Sprog* (ODS) og *Den Danske Ordbog* (DDO) (begge findes på ordnet.dk). Hvordan forklares ordet? Står der det samme i de to ordbøger? Forklar begrebet for hinanden.

Lakridser fra Haribos Skipper Mix som de så ud før 2014. De blev da ændret pga. anklager om racisme.

Etiketter og reklameplakater fra diverse kolonialvarer.

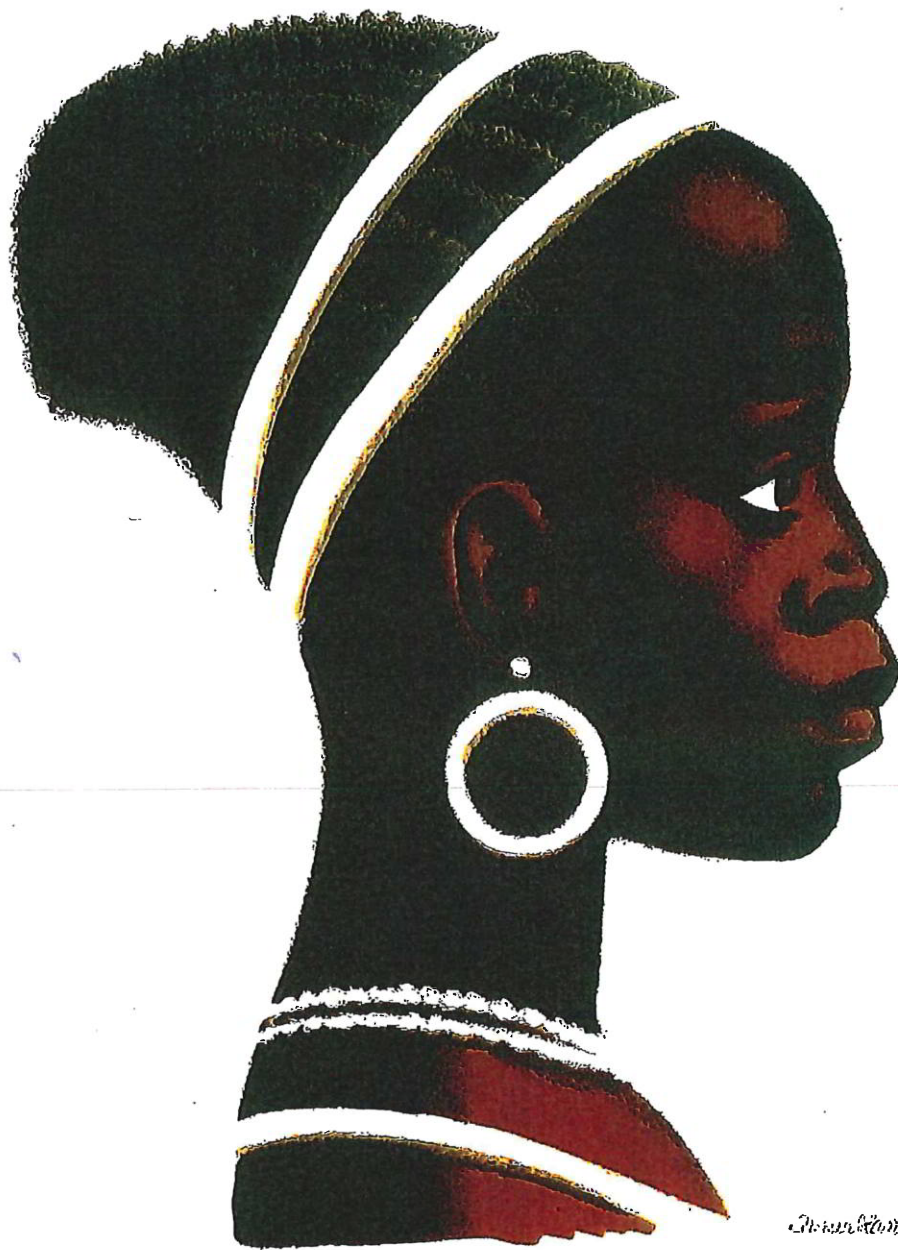

Illustration af 55

CIRKEL KAFFE

LANDETS MEST SOLGTE

79

OPGAVER — KOLONIALVARER

SK VESTINDIEN